

Кузьменко Н.М.

Сумський національний аграрний університет, Україна

Прогнозовані наслідки Brexit: виклики та можливості

На початку 2020 р., через 47 років після вступу Великої Британії до європейської спільноти, країна припинила членство у складі Європейського Союзу. Процес виходу Сполученого Королівства з ЄС було розпочався після референдуму 2016 р. У березні 2017 р. було введено у дію 50 – у статтю Лісабонського договору [1]. Розпочався зворотній відлік, що тривав 2018 - 2019 рр. і передбачав альтернативу між «жорстким» Brexit (вихід Сполученого Королівства з єдиного ринку без збереження податкових та митних привілеїв) та «м'яким» (збереження безперешкодного доступу до ринку ЄС). Brexit позначиться як на економічному становищі Сполученого Королівства, так і Європейському Союзу в цілому, а також матиме геополітичні наслідки.

Прогнозується, що, за будь якого сценарію, розрив з найбільшим торговельним партнером – Європейським Союзом, - вплине на економічний розвиток країни, призведе до зменшення інвестицій. Наприклад, вироблений у Британії автомобіль потраплятиме до ЄС із 10% митом. Непевне майбутнє чекає на одну з провідних галузей – авіаційну індустрію. У Британії виготовляють крила та авіадвигуни для цивільних літаків Airbus, інші конструкції – на заводах Франції та Німеччини. Успішність галузі залежить від злагодженого трансферу виробів і кваліфікованих кадрів. Вихід Великої Британії з Митного Союзу й спільного ринку ЄС позначиться як на діяльності британських підприємств, так і на логістичній системі аерокосмічної галузі в цілому. Крім того, Велика Британія – учасниця угоди про «відкрите небо» між багатьма державами, зокрема, країнами – членами ЄС та США. Утративши участь в ЄС, авіалінії Британії будуть змушені переходити на більш обмежені двосторонні угоди [2, с. 26].

Збільшиться міграція між Великою Британією та рештою держав ЄС, відбудуться значні зміни у ринку праці, оскільки громадяни Великої Британії

позбудуться певних переваг, для них буде обов'язковим візовий режим та квоти які діють для іноземців у державах – членах ЄС. Внаслідок проблем з іміграційним контролем, виникла криза з правами громадян ЄС у Великій Британії. У країні проживає 3 млн. приїжджих з Євросоюзу, більшість з яких зосереджується у столиці та поблизу неї [3, с. 27]. Загалом, проблема іміграції є однією з найбільш складних у Сполученому Королівстві. Станом на кінець серпня 2020 р. до країни прибуло близько 7 000 тис. осіб, переважно з Близького Сходу й Африки, що більш ніж у двічі перевищує кількість мігрантів за попередній рік [4, с. 36]. Невизначеність правового статусу прибулих створює небезпеки щодо можливих спалахів расизму та посилює соціальну напруженість. Brexit ускладнює координацію з Францією та іншими європейськими державами по патрулюванню узбережжя Ла – Маншу та адаптації мігрантів.

Шоста за величиною у світі, британська економіка 2018 р. опинилась серед країн Європи з найповільнішими темпами зростання [5, с. 27]. Внаслідок Brexit повноваження найпотужнішого фінансового центру ЄС переходять від лондонських до французьких, німецьких та люксембурзьких банків, Велика Британія позбулася доступу до фондів розвитку ЄС та доступу до європейської страхової системи.

Значних змін зазнає фінансово – економічна система Європейського Союзу. Бюджет об'єднання (офіційною мовою – Багаторічна програма фінансового розвитку, MFF) [6, с. 26], який складається із внесків країн - учасниць і розрахований на сім років, завершується 2020 р. Після Brexit бюджет ЄС зменшиться, оскільки частка Великої Британії була однією з найвагоміших (британці щороку вносили приблизно на € 10 млрд. більше, ніж отримували). Відповідно зменшиться фінансування загальноєвропейських програм, зокрема, протидія змінам клімату, проблеми інклюзивності, діджиталізації тощо.

За нових умов відносини між Євросоюзом та Британією регулюються спеціальною угодою, а відносини з іншими державами – двосторонніми угодами. Найбільш суперечливими питаннями під час переговорів про умови Brexit були недобросовісна конкуренція та риболовля.

Пандемія COVID-19 загострила суперечності у межах ЄС, деякі європейські країни опинилися у загрозливій економічній ситуації. Наприкінці 2020 р. кордони виявилися фактично заблоковані, зупинилися вантажні перевезення. Транспортна криза прискорила укладення угод між Британією та Євросоюзом. У багатьох аспектах Велика Британія дістала сприятливіші умови торгівлі та відносин з ЄС. Угода містить понад 1200 сторінок детальних норм та охоплює усі аспекти майбутніх відносин. Вдалося дійти компромісу з найбільш суперечливих питань: для британських компаній не запроваджено тарифів та квот на обсяг торгівлі [7, с. 32-33].

Не менш масштабними за економічні, є геополітичні наслідки Brexit. Значних змін зазнає система європейської безпеки. Європейський союз – унікальне наднаціональне економічне і політичне утворення, що значно впливає на сучасні міжнародні відносини. Протягом останнього десятиріччя країни ЄС постали перед викликами: фінансова криза 2009 р. у країнах Південної Європи, міграційна криза 2015 р., посилення впливу популістських політиків, нестабільність на східному і південному кордонах, погіршення відносин між Сходом і Заходом. Brexit може послабити колективну потужність Європи в умовах протистояння між Китаєм, Російською Федерацією, США та іншими конкуруючими силами.

Зміниться формат діяльності окремих політичних інституцій, зокрема, Європейського парламенту. Замість 754 місць у парламенті залишиться 705: половину місць Британії розподілять серед країн – членів, інша половина просто зникне [8, с. 26]. Враховуючи послідовну позицію британської делегації, ініціативи щодо ухвалення Європарламентом резолюцій, які засуджували політику РФ стосовно України, Грузії, Молдови, а також зневагу до прав людини, можна очікувати зменшення тиску на державу агресора з боку інших європейських держав, зокрема, Німеччини та Франції.

Після виходу Британії з ЄС роль європейського лідера, імовірно, може перейти до Франції. З середини ХХ ст. у політичних колах Франції розвивалася ідея про суто європейську систему безпеки, в якій Британії та Німеччині

відводилась роль ключових партнерів. В наш час ідею «стратегічної автономії» Європи обстоює Президент Франції Еммануель Макрон [9, с. 38]. У Франції посилилися позиції прихильників зближення з Росією у контексті боротьби з тероризмом, так званої « нової російської політики ». Як аргумент на користь останньої висувається « противага зближенню Москви та Пекіна ». Попри те, що Велика Британія залишається постійним членом Ради Безпеки ООН з правом вето, Brexit певною мірою може позначитися на зменшенні впливу Сполученого Королівства порівняно з іншим європейським членом – Францією, що представлятиме решту Європи.

З моменту завершення Другої світової війни Велика Британія та Франція як держави, що володіють ядерною зброєю, мають особливий статус у сфері оборонної політики ЄС, входять до НАТО, беруть активну участь у миротворчих операціях поза межами Європи. Після Brexit зміняться механізми координації військової співпраці обох держав в Азії та Африці, зокрема, відкладено проект створення спільного франко-британського авіаносця.

Brexit спричинив дискусію про багатошвидкісний Євросоюз, ідея полягає у диференційованій інтеграції, за якої група країн ЄС можуть йти до більшої інтеграції – без залучення інших держав-членів.

Зрештою, Brexit посилив дезінтеграційні процеси в Європейському Союзі. Зокрема, у Франції активізувалися націоналістичні сили. Лідерка ультраправого « Національного фронту » Марін Ле Пен під час президентської виборчої кампанії 2017 р. активно просуvala ідею аналогічного Brexit референдуму щодо членства Франції в ЄС під умовною назвою Frexit.

Слід відзначити, що вихід Британії з Євросоюзу не лише несе певні загрози системі європейської та світової безпеки, а також створює нові можливості у системі двосторонніх відносин. Зокрема, це стосується стратегічного партнерства і розвитку відносин між Великою Британією та Україною. Сполучене королівство підтримує територіальну цілісність та євроатлантичні прагнення України, обстоює принципи міжнародного права у Раді Безпеки ООН і НАТО. Офіційна влада Великої Британії наголошує на необхідності протидіяти агресивній політиці

РФ, яка загрожує не лише Україні, але й Заходу в цілому. Британія засуджує агресію РФ на Донбасі, не визнала анексію Криму, запровадила санкції проти Кремля, обстоює принципи міжнародного права у таких впливових організаціях, як ОБСЄ та ООН. Як приклад, можна навести голосування британської делегації щодо чергової резолюції ООН по Криму. Після початку Російської агресії з Британії почала надходити в Україну допомога військовою технікою та спорядженням. Значні можливості для посилення військово-морських сил України відкриваються спільним проектом з побудови ракетних катерів, який передбачає використання британських технологій та стажування українських суднобудівників. Важливим етапом військового співробітництва стали міжнародні навчання «Спільні зусилля - 2020».

До Brexit двосторонні економічні відносини регулювалися Угодою про асоціацію України з ЄС. Після укладення угоди про стратегічне партнерство між Україною та Великою Британією (жовтень 2020 р.) та її ратифікації парламентами обох держав співробітництво виходить на новий рівень [10, с. 16].

З 2020 р. вступає в силу двостороння торгівельна угода, яка передбачатиме збільшення поставок продукції сільського господарства України до Великої Британії. Сферою спільних інтересів Великої Британії України є захист прав людини, вирішення екологічних проблем (зокрема, щодо зміни клімату), сфери безпеки.

Таким чином, вихід Великої Британії з Європейського Союзу стане серйозним випробуванням як для Сполученого Королівства, так і для усієї європейської спільноти, а також для системи світового геополітичного порядку. Відносини між Великою Британією та іншими країнами регулюватимуться двосторонніми угодами, окрім загальноєвропейських стандартів у різних сферах життя можуть з'явитися власні британські.

У подальшому держава зможе визначати зовнішньо – політичні цілі, матиме можливості впроваджувати власні ініціативи, брати участь у глобальних проектах, зокрема, запланована на 2021 р. конференція ООН зі зміни клімату має

відбутися у Великій Британії, або займати принципову позицію щодо авторитарних держав.

Зрештою, вплив Європейського Союзу на систему міжнародної безпеки визначається не лише кількістю країн – членів (після Brexit їх налічується 27, але у майбутньому передбачається збільшення за рахунок вступу кількох держав – кандидатів), а послідовністю захисту демократичних цінностей цього об’єднання.

Література

1. Лісабонська Угода: Стаття 50. Режим доступу: <http://www.nowynyuk.com/news/949.html>
2. Меттью Сімондс. Справи захмарні// The Economist. Світ у 2018. Український випуск. – С.26
3. Беппе Северніні. Некльова Британія. Як країну бачитимуть її друзі// The Economist. Світ у 2018. Український випуск. – С.27
4. Майкл Бініон, Лондон. Упоратися з хвилями. Як уряд Сполученого Королівства планує вирішити проблему мігрантів //Український тиждень. – 2020. №41 (673) 9 – 13.10. – С. 36-37
5. Джеремі Корбін. Інший шлях попереду// The Economist. Світ у 2019. Український випуск. – С.27
6. Крістофер Локвуд. Вітер змін//The Economist. Світ у 2020. Український випуск. – С.27
7. Майкл Бініон, Лондон. Життя після розлучення. // Український тиждень. – 2021. №1-3 (685-687) 22 – 28.01. – С. 32-33
8. Кліфф Джеремі. Після Жана – Клода. Європейську політику визначатиме змагання між старим істеблішментом і новими гравцями// The Economist. Світ у 2019. Український випуск. – С.26 -27
9. Едвард Лукас, СЕРА, Варшава й Вашингтон. Хто переможе?//Український тиждень. – 2020. №10 (642) 6 – 12.03. – С. 38

10. Мелінда Сіммонс. «Ми вийшли з ЄС, але цінності, на яких базуються наші відносини з Україною, залишилися без змін». Спількувавсь Юрій Лапаєв// Український тиждень. – 2020. №48 (680) 27.11 – 3.12. – С. 14-16